

ALKOHOLITUTKIMUSMONOPOLIN PROBLEMATIIKKA

Kollegani David Sinclair todisti kirjoituksessaan ”Alkoholitutkimus ja alkoholi-monopoli” (Alkoholipolitiikka 1/1992) Oy Alko Ab:n suojissa tapahtuvan tutkimuksen eduista. David piirtää kovin ruusuisen kuvan ja löytää monopolitutkimuksesta pelkästään etuja. Lukija voi erehtyä uskomaan, että osaston muutkin tutkijat näkevät asiat yhtä värittyneesti. Niinä kahtena-kymmenenä vuotena, jotka itse olen saanut nauttia monopolitutkimuksen eduista, olen kuitenkin usein pohtinut myös ”systeemiin” liittyviä ongelmia.

Davidin näkemyksen mukaan *alkoholitutkimus on erillinen tieteenala*. Tutkija voi Davidin mukaan erikoistua *alkoholitutkijaksi*. Parasta alkoholitutkimusta tehdään Davidin mukaan monopolirahoituksen turvin. Haluan muutamalla esimerkillä osoittaa, millä tavalla hänen näkemyksensä ja oma näkemykseni eroavat toisistaan.

David kirjoittaa: ”Kun alkoholimonopoli ottaa tehtäväkseen alkoholin aiheuttamien vahinkojen minimoimisen alkoholitutkimusta teke-mällä, tuloksena on keskus,

joka kokoaa yhteen tutkijoita monilta eri tieteenaloilta.” Hän käyttää tätä esimerkkinä onnistuneesta resurssien käytöstä. Tämä on periaatteessa oikein. Toisaalta: tehokasta tiedettä tehdään nykyään luonnontieteiden alalla ryhmissä. David unohtaakin mainita osastollamme jo kauan tiedostetun ongelman: pirstoutuneisuuden. Kullakin tutkijalla on oma reviirinsä, eikä kriittisen ryhmän kokoa saavuteta.

En myöskään yhdy Davidin näkemykseen siitä, että tutkija voisi erikoistua alkoholitutkijaksi hallitsemalla kaikki siihen kuuluvat tieteenalat. David kirjoittaa: ”Alkoholitutkijan on opittava alkoholiin liittyvä fysiikka, kemia, biologia ja psykologia, sosiologiset havainnot, alkoholin lääketieteelliset vaikutukset ja alan historia.” Tosiasia on, että suurimman osan kokeellisesta biolääketieteellisestä alkoholitutkimuksesta tekevät ympäri maailmaa lääkärin, fysiologin, farmakologin ja biokemistin soveltamalla omaa erikoiskoulutustaan alkoholitutkimukseen.

On totta, että alkoholimonopolin tutkija, joka on riip-

pumaton ulkopuolisista rahoituslähteistä, säästää paljon aikaa ja vaivaa. Järjestelmässä piilee kuitenkin aina kritiikin puutteen ja urautuneisuuden vaara. Itäisestä naapurimaastamme löytyy runsaasti varoittavia esimerkkejä siitä, mikä on tulos, jos tutkimuksesta puuttuu tiedemaailman armoton kritiikki. Davidin vanhassa kotimaassa USA:ssa asiat ovat toisin. Tutkijat todella joutuvat uhraamaan huomattavan osan ajastaan todistaakseen tiedeyhteisölle, että heidän luomansa tutkimussuunnitelmat ovat alkuperäisiä ja innovatiivisia, uutta tietoa tuottavia ja realistisia. Nämä periaatteet ovat yleisesti hyväksytyjä, koska ne nähdään ainoana tapana varmistaa, että myönnettävät varat käytetään tarkoituksenmukaisesti. Kun David kirjoituksessaan väittää, että yliopistojen tutkijat joutuisivat käyttämään yli 50 prosenttia ajastaan apuraha-anomusten kirjoittamiseen ja että vain murto-osa myönnettyistä rahoista käytetään tutkimuksen hyväksi, niin nämä väitteet ovat lievästi sanoen harhaanjohtavia. Yksityinen

yritys voi tietenkin panostaa tutkimukseen tiedeyhteisöstä riippumatta. Monopoli käyttää kuitenkin yhteiskunnan varoja, minkä ainakin periaatteessa pitäisi edellyttää tiedeyhteisen yleisten sääntöjen noudattamista.

Viime kädessä on kysymys tutkimustason kontrollimekanismeista. Riittääkö itsekontrolli? Osastollamme työskentelee kansainvälisesti arvostettuja tutkijoita, joiden kokemus on niin vankka, että he pystyvät itse huolehtimaan tutkimuksen tasosta. Tuloksethan julkaistaan alan kansainvälisissä lehdissä, olkoonkin että joidenkin seula on aika olematon. Toisaalta: urautuuko monopolin suojissa tehtävä tutkimus? Länsimaailman tiedeyhteisön kilpailu on kova ja armoton, mutta se pakottaa tutkijoita uusiin aluevaltauksiin, muuten rahavirrat ehtyvät. Jatkuva kritiikki antaa paremmat takeet tutkimuksen terveestä etenemisestä.

Huomattava osa biolääketieteen osaston tutkimuksista tehdään käyttämällä Alkossa kehitettyjä koe-eläinkantoja, eli veden ja alkoholiliuoksen välillä vapaavalintatilanteessa alkoholia karttavia (ANA-rottia) tai runsaasti juovia (AA-rottia) eläimiä. Näitä käytetään koe-eläinmallina, ja ajatus on, että kantoja vertailemalla alkoholismien biologis-pe-

rinnöllisiä tekijöitä voitaisiin selvittää. Kantoja kehittäneen edesmenneen Kallervo Erikssonin aikana ajatus oli nerokas ja lähestymistapa kiintoisa. Pari vuotta sitten neuvostoliittolainen vieraileva tutkija kuitenkin osoitti, että runsaasti alkoholiliuosta valitsevat AA-rotat juovat paljon runsaammin myös alkoholittomia liuoksia, joihin on sekoitettu erilaisia makuaineita. Heräsi kysymys, valitsevatko AA-rotat alkoholiliuoksen maun eikä huomalluttavan vaikutuksen perusteella. Jos näin on, miten tämä rajoittaa tämän koe-eläinmallin käyttöä alkoholismitutkimuksessa? Voi hyvinkin olla, että epäilyni on perusteeton. Oleellista tässä yhteydessä on se, että eläinkannoilla työskentelevät kollegani eivät mielestäni ole olleet riittävän huolestuneita tästä tulkintamahdollisuudesta eivätkä kovin halukkaita ennakkoluulottomasti ja avoimesti keskustelemaan tästä. Siksi halusin tuoda tämän esimerkin esiin.

Tällaisia tilanteita varten ja tutkimuksen suuntauksen arvioimiseksi olisi ulkopuolisista tieteellisesti hyvin arvostetuista asiantuntijoista koostuva neuvottelukunta tarpeellinen. Pätevät asiantuntijat voisivat myös antaa hyviä ideoita esimerkiksi siitä, miten mo-

derneja molekyylibiologisia menetelmiä käyttäen juomisaltiuden problematiikkaa voisi lähestyä uudella tavalla. Ajatus tieteellisen neuvottelukunnan muodostamisesta sisältyi muistioon, jonka jätin esimiehilleni vuonna 1986 ja johtaja Antti Keräselle vuonna 1990. Vastaavia elimiä on melkein kaikissa tutkimusinstituuteissa, joissa käytetään julkisia varoja. On hyvä, että tällainen neuvottelukunta vihdoin on perustettu, vaikka se nykyisessä kokoonpanossaan ilmeisesti tulee keskittymään enemmän strategisiin kysymyksiin kuin tutkimuksen tieteelliseen tasoon.

Korkeatasoinen tutkimus perustuu monen elementin yhdistelmään. Luovuus, oikea tietotausta ja optimaaliset toteutumismahdollisuudet eivät automaattisesti takaa pysyvää jälkeä tuottavaa tulosta. Ilman jatkuvaa avointa kritiikkiä tutkimus voi juurtua paikoilleen, viinoutua, johtaa harhaan tai näivettyä näpertelyyn.

Yliopistojen tiedemaailmassa tutkijat joutuvat jatkuvasti anomuksissaan todistamaan tutkimuksensa tason, muuten rahalähteet ehtyvät. Monopolitutkijoina pääsemme tässä mielessä helpolla, mutta ovatko tieteelliset itsekontrollimekanismit riittäviä?

KAI LINDROS